

פרשת יתרו

לא תחמוד בית רעך (כ, יד)

הנה כאן נאמר בלשון "חמדה". ובעשרת הדברות שנשנו בפרשת ואתחנן (ה, יח) נאמר "לא תתאוה בית רעך". ופירש הרמב"ם (בפ"א מהלכות גזילה) ההבדל בין "חמדה" לבין "תאוה": כי התאוה היא בלב קודם לחמדה, שאם אדם מתאוה איך לקחת חפץ פלוני מחבירו (אפילו בדמים) כבר עבר על "לא תתאוה". וכשהולך אח"כ ומפציר בחבירו עד שמוכר לו, כאן נגמר המעשה ואז עובר על "לא תחמוד". וכן מפורש במכילתא (שמות שם): לא תחמוד, יכול אפילו בדיבור, ת"ל "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת", מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה.

וז"ל הרמב"ם (פ"א מהלכות גזילה ה"ט): כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד. ועוד כתב (בהלכה י'): כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכו' כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתה לבו, עבר בלא תעשה שנאמר ולא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד. וע"ע להלן (הלכה יב). וכ"פ הטור והש"ע (חו"מ סימן שנט).

ומדברי הרמב"ם יוצא לכאורה מי שהולך לחנות ורואה חפץ וכשבא לגמור המכירה, והמוכר נוקב בסכום מסויים, והקונה "מתווכח" עימו להוריד הסכום שלא כבקשת המוכר, א"כ זה כמו "מפציר" בחבירו למכור לו דבר פלוני. ולפי"ז אסור להתווכח ולנסות להוריד המחיר בעל כרחו של המוכר. וזה פלא. וגם העם לא נוהג כן, כי מקובל שמתווכחים על המקח, וכמו שמצאנו במשנה בנדירים (דף כ סע"ב) "נדרי זירוזין כיצד, היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל, שניהם רוצין בשלשה דינרין".

ולהמליץ זכות על העולם, צריך לומר, דרק דבר שהוא נכס פרטי של חבירו, כמו אותן המנויים בפסוק, אז עובר לפי שאינו עומד למכירה. משא"כ דבר העומד למכירה, בזה לא שייך איסורי "חמדה ותאוה" מדאורייתא.

ומצאתי לרבנו אליעזר פאפו (פלא יועץ מע' חמדה) שנראה מדברי קדשו שדבר שעומד למכירה מותר להשתדל וכו'. ע"ש. וראיתי בספר פתחי חושן (גניבה עמוד לב) שגם כן כתב שאינו עובר בדבר העומד למכירה. ע"כ. ולפי"ז מה שכתב הרמב"ם "או כל דבר שאפשר לקנותו", הכונה, אע"פ שאם ירצה יוכל למכור נכסו הפרטי. וכנגד מה שכתב (בהלכה י') דבר "שאי אפשר" (וכן הנוסח בטור סימן שנט) לכן כתב בהלכה ט' "שאפשר". וע"ע בספר החינוך (מצוה לח).

אבל עכ"פ רבנו יונה כתב בשערי תשובה (שער ג אות מג) שאדם נכבד שאם מבקש דבר אין משיבין פניו, אסור לו לבקש. ע"ש. וכתב רבנו אליעזר פאפו (שם) שאם נותן לו "בלא רצון" יש בזה סרך גזל. ע"ש. [וע' בגמרא (מציעא כב.) ובחכמת מנוח שם].

ואשר על כן ידע כל אדם לשמוח בחלקו, ויודה לאל ויקוה לחסדו, ולא יביט בנכסי אחרים, רק ישמח במתנת אלקים.

מקור: הרב אלעזר רז שליט

פרשת יתרו